

Værdier

Opgør med egoisme-myten: 68'erne vil vise samfundssind

Solidaritet. 68-generationen er ikke egoistisk og grådig, som det ofte hævdes - Fire forskere konkluderer, at generationen tværtimod vil vise samfundssind - De stemmer imod egeninteresser, vil løse flere velfærdsproblemer i egne netværk - Og vil være mere aktive i frivilligt arbejde end tidligere generationer

Et dogme står for fald. 68-generationen vil blive en meget mere positiv kraft i fremtidens velfærdssamfund end hidtil antaget. De vil ikke være egoistiske, grådige og rage til sig. Tværtimod vil de gøre en større indsats i det frivillige arbejde end de nuværende ældre, og i kraft af en lang række netværk, som de allerede er i fuld gang med at etablere, vil de i et vist omfang kunne løse en række omsorgsopgaver for hinanden. Det betyder, at samfundet i visse tilfælde først behøver at træde til på et senere tidspunkt. Selvorganisering bliver i det hele taget et afgørende omdrejningspunkt for den måde, 68'erne vil indrette deres tredje alder på. Det gælder f.eks. i forhold til boliger, hvor mange vil flytte i bofællesskab - med eller uden offentlig støtte.

Deres sundhedstilstand vil være meget bedre end nutidens gamle, og det betyder, at de vil leve længere og på den måde belaste de offentlige udgifter i flere år. I modsat retning trækker det dog, at de vil være mere sunde og derfor mindre plejkrævende.

På den politiske front stemmer de - med åbne øjne - på partier, som ikke varetager deres egne, egoistiske interesser. De mener, at de ville få flere penge mellem hænderne, hvis de stemte på de borgerlige partier, men de er fortsat den mest venstreorienterede generation i samfundet. Solidaritet og samfundssind er nemlig stadig begreber, der betyder noget for 68'erne.

Ugebrevet har kontaktet eksperter fra fire forskellige forskningsområder for at få testet en af de mest fastlåste kæpheste i den offentlige debat: At det bliver ufatteligt dyrt for velfærdssamfundet, når 68'erne bliver pensionister. "De vil være egoister og rage til sig på bekostning af andre samfundsgrupper," lyder myten. Men samtlige fire eksperter melder tilbage, at myten ikke holder. Vel vil 68'erne være ressourcestærke og

stille krav. De vil være besværlige på den måde, at de vil kræve mere individuelle løsninger, valgmuligheder og begrundelser. De vil også stille større krav om retfærdighed. Men ikke kun for dem selv. For hele samfundet - og ikke mindst de svageste.

"Det er fuldstændig misvisende at beskrive 68'erne som grådige," siger professor Jørgen Goul Andersen, Aalborg Universitet, på basis af beregninger og materiale fra den store Valgundersøgelse i 2001.

"Skulle man endelig bruge en mindre flatterende betegnelse, skulle det nok snarere være naive eller tosegode," siger han med henvisning til, at 68'erne helt bevidst stemmer på partier, som ikke gavner deres egne økonomiske interesser.

"68'erne vil fortsætte med at være aktive og med at påvirke samfundet. Men ikke til fordel for dem selv," siger professor Peter Gundelach, der i et omfattende projekt har kortlagt danskernes værdier. Hans forskning har afsløret den vigtige pointe, at det er generationen, man er født i, og ikke ens alder, der spiller den største rolle for, hvilke værdier man har. Med andre ord holder 68'erne fast i de værdier, de tilegnede sig i de formative år. Seniorforsker David Bunnage fra Socialforskningsinstituttet med speciale i de kommende ældre er enig, og aldersforsker Jørgen Povlsen fra Syddansk Universitet afviser også den gængse opfattelse af, hvordan 68'erne vil gebærde sig i fremtiden.

De glade betalere

Jørgen Goul Andersen har for Mandag Morgen testet tesen om de egoistiske 68'ere. Og hans data sender en meget klar besked: Det er *ikke* en generation, der er karakteriseret af en stor egoisme og grådighed på egne vegne. Tværtimod.

“Tallene viser, at det er fuldstændig misvisende at beskrive 68’erne som grådige,” siger Goul Andersen. Han kiggede først på, i hvilket omfang borgernes stemmeafgivning er præget af, hvad der gavner dem selv økonomisk. Det ligger nemlig fast, at borgerne har en klar opfattelse af, hvilken stemmeafgivning der vil være til størst gunst for dem selv. I figur 1, hvor vælgere er opdelt efter alder, viser det sig, at de 40-49-årige er mest sikre på, at de ikke selv vil få flest penge ud af at have en socialdemokratisk ledet regering. Kun 18 pct. af dem svarer ja til dette. Omvendt er de - meget naturligt - mest sikre på, at de personligt ville få mere ud af en borgerlig regering. Hele 54 pct. af dem har dette synspunkt. Som det fremgår af højre side af figuren, er de 40-49-årige den aldersgruppe, hvor dette mønster slår tydeligst igennem.

” **Det er fuldstændig misvisende at beskrive 68’erne som grådige. Skulle man endelig bruge en mindre flatterende betegnelse, skulle det nok snarere være naive eller tossegode.**

Jørgen Goul Andersen, professor ved Aalborg Universitet

Men som figur 2 viser, er de 40-49-årige *mindst* tilbøjelige til at støtte en borgerlig regering, nemlig 48 pct. Blandt de 30-39-årige støtter f.eks. hele 63 pct. en borgerlig regering. Moralen er klar. Selv om de, ifølge eget udsagn, står til at få flest penge ud af, at Danmark har en borgerlig regering, stemmer de mindre på borgerlige partier end alle andre aldersgrupper. De mener, at en socialdemokratisk ledet regering vil ramme dem økonomisk, men alligevel hælder de til at støtte de “røde” partier.

“De midaldrende er altså “de glade betalere” i Danmark. De, der betaler velfærdsstaten via høje skatter - uden selv at få ret meget igen - er også dens varmeste støtter. 68’erne har en forkærlighed for velfærd, og alt andet lige betyder det, at de synes, det er i orden at slippe nogle gysser - også til de ældre. Det er altså ikke ren egoisme, men en bredere samfundsorientering, der styrer denne generations holdninger. Det kan give en vis resonansbund for en diskussion om, hvad vi har råd til,” konstaterer Jørgen Goul Andersen.

Ovenstående opgørelse kunne dog dække over ret forskellige sammenhænge hos de enkelte vælgere. For yderligere at kvalificere tesen har Goul Andersen derfor undersøgt, hvor mange vælgere der stemmer i overensstemmelse med egne oplevede økonomiske in-

Hvem er 68’erne?

Hvor gammel eller ung skal man være for at være 68’er? Det er ikke et spørgsmål, der kan svares entydigt på. Det er heller ikke til at sige præcist, hvilken alder man skal have for at have været påvirket af det, der for alvor tog fart i slutningen af 60’erne, men som reelt var rodfæstet flere år tidligere. I øvrigt kom de anti-autoritære tendenser, som vi i dag omtaler som ungdomsoprøret, til at påvirke både dem, der var lidt ældre, og de, der var lidt yngre end de såkaldte 68’ere.

Professor Jørgen Goul Andersen, Aalborg Universitet mener, at 68-generationen har sin kerne i gruppen af 40-49-årige, men at den også omfatter folk, der i dag er først i 50’erne. Det giver dog også mening at inddrage folk, som er lidt ældre.

Den 21. oktober 1960 fandt den første atommarch sted i Danmark, og mange mener, at kimen til det, der senere skulle blive kendt som den danske aflægger af ungdomsoprøret, blev lagt på dette tidspunkt. I USA var der allerede først i 60’erne raceuroligheder og stigende bevidsthed om behovet for en modbevægelse. På Berkeley University i Californien var der i 1964 uroligheder, og de spredte sig til andre universiteter. Det var ikke mindst den stigende modstand mod Vietnamkrigen og kravet om et opgør mod racediskriminationen, der fik folk på barrikaderne.

På den kulturelle front opstod beatnik-kulturen, og senere kom hippierne og flower power-bevægelsen. Der var altså gang i en form for modkultur før 1968. Når man alligevel taler om 68-generationen, skyldes det studenteroprøret på Københavns Universitet, der kulminerede med “besættelsen” af Psykologisk Laboratorium den 19. april samme år, samt den meget voldsomme studenterrevolte i Paris, der indledtes tre uger senere.

teresser eller direkte imod. Tallene i figur 3 viser imidlertid, at de 40-49-årige stemmer *mindst* i overensstemmelse med og mest direkte imod egne økonomiske interesser. Samtidig viser tabellen i øvrigt en alders- eller generationsforskel, idet der blandt de 60-69-årige og navnlig blandt vælgere over 70 er meget få, der stemmer direkte *imod* egne økonomiske interesser. Det er langt hyppigere blandt de unge - selv om de ikke når op på 68-generationens selvfornægtelse.

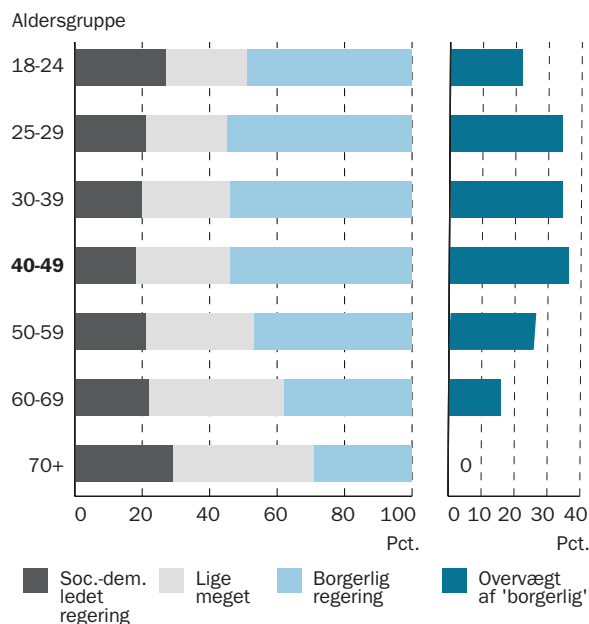
Naiv opfattelse af menneskelig adfærd

Derfor er der ingen grund til at tro, at 68-generationen (der også omfatter vælgere i begyndelsen af 50’erne, men som har sin kerne blandt 40-49-årige. Se i øvrigt tekstboks) vil blive specielt krævende.

“Alt peger tværtimod på, at deres krav vil blive bestemt mere af deres generelle samfundsorientering

MM Borgerlige bedst for pengepungen

Hvilken regering tror De vil give Dem selv flest penge til rådighed?

Figur 1: De 40-49-årige er overbeviste om, at en socialdemokratisk ledet regering klart vil være til ugunst for deres personlige økonomi. Højre del af figuren underbygger det ræsonnement.

Kilde: Beregninger af Jørgen Goul Andersen på basis af Valgundersøgelsen 2001.
Note: N=2.026.

end blandt de nuværende ældre. Forestillingen om, at disse vælgere skulle buldre frem og kræve størst mulige fordele for sig selv bygger på en naiv opfattelse af menneskelig adfærd, som ikke engang passer på økonomisk adfærd længere - tag blot de politiske forbrugere. I vælgerrollen handler folk forholdsvis ansvarligt - i brugerrollen og i rollen som medlem af interesseorganisationer handler de anderledes. Det svarer til, at man også går forskelligt klædt på stranden, på gaden og på arbejde. Mennesker optræder i forskellige roller, der foreskriver forskellige former for adfærd," konkluderer Jørgen Goul Andersen.

Han understreger, at tallene ikke viser, at 68-generationen ikke vil være krævende, men de viser, at generationen ikke vil være krævende af egoistiske årsager.

"Det er meget, meget entydigt. De punger ud med stor fornøjelse - til alle andre," siger han. "Og selv om de har højere forventninger end nutidens ældre, så betyder den generelle samfundsorientering også, at de ikke bare vil lukke ørerne over for alle argumenter om, hvad samfundet har råd til - det er de faktisk en tand mere lydhøre over for end de unge."

Hvis man trækker argumentet lidt længere og spørger, hvad der i øvrigt vil kendetegne generationen, når

den forlader arbejdsmarkedet, siger professoren, at man udmærket kan forestille sig, at 68'erne vil være gode til selvorganisering og dermed også vil kunne aflaste det offentlige system.

"I stedet for bare at gå ind og kræve mere og mere, som myten vil have dem til at gøre, er der grund til at forvente, at de vil klare flere og flere ting i netværk, som de selv opretter. Det er jo en netværksgeneration, og alt andet lige kan man godt forestille sig, at det kan aflaste det offentlige lidt - selv om det ikke er formålet," siger Goul Andersen og understreger, at de til gengæld vil lægge megen vægt på retfærdighed:

"De handler mere ud fra, hvad der er retfærdigt, end ud fra hvad der giver dem selv fleste penge i tegnebogen her og nu. Deres retfærdighedssans indebærer en meget høj tilslutning til velfærdsstaten og velfærdsprincipper, så man skal ikke forvente, at de ikke vil stille krav. De vil givetvis også have nogle højere forventninger, men de vil som nævnt slet ikke være en gruppe, der blot vil kræve ind til sig selv."

Solidaritet og selvorganisering i høj kurs

Professor i sociologi ved Københavns Universitet, Peter Gundelach, har stået i spidsen for en omfattende undersøgelse af danskernes værdier, der udkom i bogform, "Danskernes værdier 1981-99", tidligere på året.

"På tværs af alle de værdiundersøgelser, vi har foretaget, viser det sig, at den generation, danskerne er født i, spiller en afgørende rolle for, hvilke værdier de har. Der er altså ikke tale om, at folk i vidt omfang får andre værdier, bliver "klogere" eller f.eks. "mere borgerlige", når de bliver ældre. De værdier, man tilegner sig i opvæksten, lader til at være ret stabile. 68-generationens holdninger i forhold til solidaritet og selvorganisering er således værdier, som de bringer med sig gennem resten af livet," siger Peter Gundelach.

Det vil f.eks. betyde, at tendensen til at bygge bofællesskaber for seniorer vil blive styrket yderligere. Gundelach mener, at det er sandsynligt, at generationen i et vist omfang vil kunne aflaste velfærdsstaten, fordi folk vil kunne løse nogle omsorgsopgaver og nogle kulturelle opgaver i forhold til hinanden. Men det er samtidig en generation, som har været vant til at stille krav til velfærdsstaten.

"Der vil nok være en dobbelthed i det. Staten skal leve op til de solidariske forpligtelser, som man mener, at den har i et samfund som det danske. Men samtidig har 68'erne i bagagen nogle ideer om, at man skal hjælpe hinanden og selv organisere sin tilværelse," vurderer professoren.

Han tror således ikke nødvendigvis, at udgifterne til hjemmehjælp vil blive mindre, men 68'erne vil nok i vidt omfang supplere den offentlige service med deres egen indsats. Og på den måde afhjælpe problemer, som det offentlige ellers måtte håndtere på et senere tidspunkt.

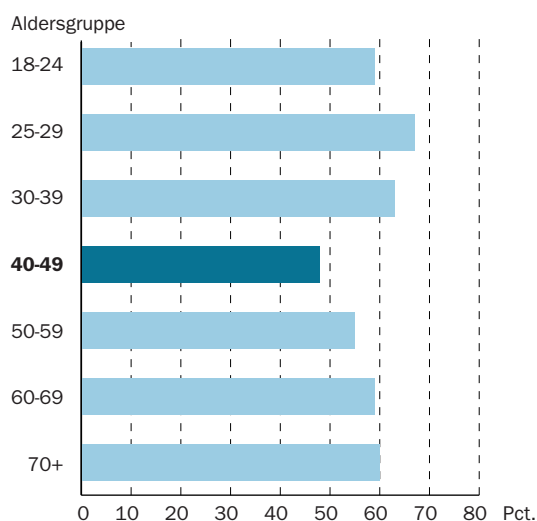
Værdiundersøgelsen viser, at 68'erne også i forhold til politiske præferencer er stabile. De er fortsat de mest venstreorienterede, og de holder fast ved deres politiske holdninger livet igennem. Det er også sandsynligt, at 68'erne vil fortsætte med at være politisk interesseret og politisk aktive i deres alderdom.

“Man kan vel oven i købet forvente, at mange af dem vil blive endnu mere aktive, når de bliver pensionerede og får mere tid. Mange af dem har været aktive i udenomsparlamentarisk arbejde, og de vil med stor sandsynlighed finde nogle nye måder at drive politik på. Men de gamle måder vil nok også fortsætte. Ideen om, at græsrodsbevægelserne uddør med en enkelt generation, tror jeg ikke meget på. 68'erne vil fortsætte med at være aktive og med at påvirke samfundet. Men ikke til fordel for dem selv,” siger Peter Gundelach.

Samlet set underminerer materialet i værdiundersøgelsen således også myten om, at 68'erne blot vil rage til sig af velfærdssamfundets goder.

M/M Stemmer stadig rødt

Stemmeandel på partier, der støttede dannelsen af en borgerlig regering i 2001

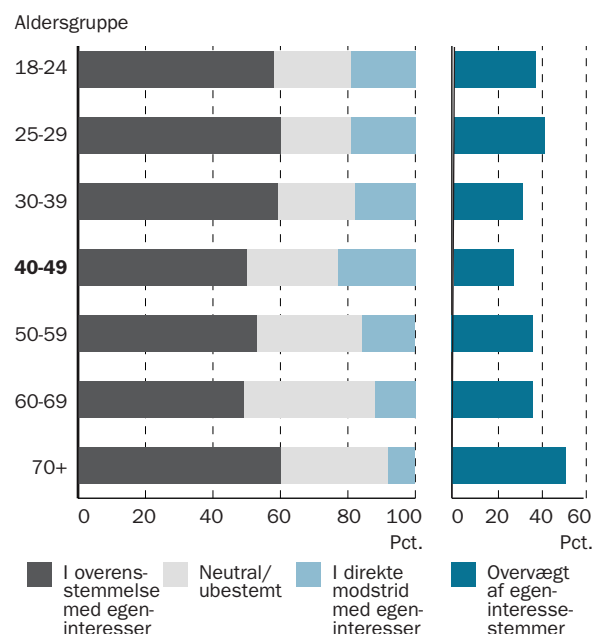

Figur 2: 68'erne holder fast i de gamle værdier og er stadig den 'rødeste' generation.

Kilde: Beregninger af Jørgen Goul Andersen på basis af Valgundersøgelsen 2001.
Note: N=2.026.

M/M 68'erne er tossegode

Stemmeafgivelse for og imod egne oplevede økonomiske interesser, 2001., pct.

Figur 3: 68'erne vil ikke deres eget bedste. Højre side af figuren viser, at det er den aldersgruppe, der stemmer mest imod deres oplevede økonomiske egeninteresser - i skarp modsætning til de ældste generationer.

Kilde: Beregninger af Jørgen Goul Andersen på basis af Valgundersøgelsen 2001.
Note: N=2.026.

Et stort aktiv for det frivillige arbejde

Seniorforsker ved Socialforskningsinstituttet, David Bunnage, har forsket i, hvordan 68'erne tænker. I 1999 udgav han sammen med Hans Helmuth Bruhn bogen "De unge ældre i år 2010" - baseret på en omfattende undersøgelse af danskere på hhv. 52, 62 og 72 år. Noget af det centrale i undersøgelsen var at finde ud af, om de yngste i denne gruppe - f.eks. generationen, der var meget præget af ungdomsoprøret - ville adskille sig fra de ældre medborgere. Undersøgelsens data-materiale er fra 1997, og det betyder, at de personer, der dengang var 52, nu er 57. Det giver dog - jvf. tekstboksen - stadig mening at betragte dem som en del af 68-generationen. De var trods alt 23 år i 1968, og allerede midt i 60'erne spirede en modkultur frem mange steder i hele den vestlige verden.

David Bunnage påpeger, at 68'erne er helt anderledes end andre generationer. Der er mange flere af dem, som har en lang uddannelse, og derfor har de bedre job end tidligere generationer. De synes til gengæld at være indstillet på at trække sig tilbage forholdsvis tidligt fra arbejdsmarkedet. Det kan være ændret lidt som følge af efterlønsreformen, men ikke

nødvendigvis, for som følge af pensionsordninger har mange af dem ganske mange penge i forvejen.

Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at det også er en meget heterogen generation. Der er tendens til, at man betragter gruppen som en stor ens blok, men de er meget forskellige. De, der har fået de lange uddannelser og gode job, står i sagens natur meget bedre end dem, der ikke fik det. Og der er en ganske stor gruppe, der ikke har fået gode job. Gruppen er også kendetegnet ved, at 85 pct. af kvinderne er på arbejdsmarkedet. Det gør, at de har bedre ressourcer. Det kan man se på deres planlægning. De er meget mere vant til at planlægge deres fremtid end tidligere generationer - også økonomisk.

David Bunnage er enig i, at det ikke holder at beskrive 68'erne som grådige og egoistiske: "Samtidig med, at de vil gøre noget for sig selv, vil de også gøre noget for deres børn, børnebørn - og for samfundet. Man får altså en generation, der både vil realisere sig selv, men som også lægger vægt på at være til hjælp for andre. Det er faktisk forholdsvis mere udtalt blandt 68'erne end blandt tidligere generationer. Tesen om, at 68'erne skulle være mere egoistiske og mere optagede af at rage til sig, kan i hvert fald ikke dokumenteres i mine undersøgelser. Tværtimod," siger David Bunnage.

68'erne vil bruge nogle af deres mange ressourcer på fritidsinteresser, kurser, sociale netværk, børn og børnebørn. Men der er ingen tegn på, at dette engagement sker på bekostning af det bredere samfundsmæssige engagement. Tallene viser faktisk, at der er udsigt til, at generationen vil bruge mere tid på frivilligt arbejde til gavn for andre end de tidligere årgange.

"I forhold til velfærdssamfundet vil de gå meget op i, at der gennemføres retfærdige løsninger, og de vil også lægge mere vægt på at få skruet nogle individuelle modeller sammen i stedet for standardløsninger. Det vil ikke nødvendigvis gøre dem mere krævende - bare anderledes. De vil altså ikke partout have mere, de vil bare have det, de har ret til, på en ny, individuel måde, ligesom de lægger vægt på at få fyldestgørende oplysninger om valgmuligheder," påpeger David Bunnage.

Han gør opmærksom på, at samfundet allerede er begyndt at tage hensyn til 68'erne. F.eks. kan man nu spare ned i sit hus. Det er en gunstig ordning for husejerne, men samtidig bidrager det til, at 68'erne ikke har samme behov for at kræve flere midler af samfundet.

Gammel på en bæredygtig måde

Jørgen Povlsen er lektor og leder af Institut for Idræt og Biomekanik ved Syddansk Universitet i Odense og beskæftiger sig bl.a. med humanistisk alders- og aldringsforskning. Hans metode er kulturanalysen, men konklusionen er den samme, som de andre forskere når frem til. Der vil ikke blive tale om den rendyrkede egoisme. Det ville ligge fjernt fra det værdigrundlag, som 68'erne står for.

"De har jo været eksponenter for kollektive og solidariske systemer samt varetagelse af de svagestes interesser, og de holdninger vil de helt givet tage med sig over i den tredje alder. Det er også den første generation, der markerer, at man kan flytte sammen og udnytte nogle netværk. Det har tidligere været sådan, at de ældre ofte sad isolerede på ældreinstitutionerne, men det er helt sikkert ved at vende. Der sker allerede en omfattende selvorganisering, hvor kommende ældre flytter sammen i bofællesskaber og på andre måder etablerer nogle bæredygtige netværk, der gør, at samfundet sparer penge. Men samfundet kan også spare penge på en anden måde," vurderer Jørgen Povlsen.

Mange i 68-generationen lider nemlig af angst for aldring, og derfor er de særdeles optagede af at holde sig unge.

"Og man kan godt være så opmærksom på at vedligeholde sin egen krop og gøre så mange sunde ting, at man undgår at blive behandlingskrævende. Det motiv har mange. Men i dette tilfælde har de det nok mest af personlige hensyn. Det vil dog under alle omstændigheder kunne bidrage til, at 68-generationen ikke nødvendigvis vil trække så meget på sundhedssystemet, som det almindeligvis forventes. Det er jo dokumenteret, at træning og motion giver en forebyggende effekt, og at man har færre lægebesøg," siger Jørgen Povlsen.

Han forklarer, at 68'erne er vokset op i en periode, hvor ungdommelige værdier har været i fokus. Ligesom vi gennem videnskaben har erkendt, at vi ved at vedligeholde os selv fysisk kan ældes på en mere bæredygtig måde. Den erkendelse har generationen i dén grad taget til sig - på egne og andres vegne.

Frans Rønno | roennov@mm.dk

Referencer

- Peter Gundelach (red.): Danskernes værdier 1981-1999, København, Hans Reitzel, 2002.
- David Bunnage & H.H. Bruhn: De unge ældre i år 2010, København, Socialforskningsinstituttet, 1999.

